

"Sense calúmnies, el POUM ja fóra història"

A Sitges, hi viu un poumista que aviat farà vuitanta anys. Es diu Pere Pagès, però des de fa molts anys tothom el coneix pel seu pseudònim, Víctor Alba. Es va afiliar al POUM quan en tenia setze. També de ben jove va començar a fer de periodista en diaris de l'època (*Última Hora*, *La Humanitat* o *La Batalla*). L'any 46, després de tres anys al Palau de les Missions i de tres més a la Model, passà el Pirineu i s'instal·là a França, on treballà a *Combat*, amb Albert Camus. Després anà a Mèxic i més tard va viure als Estats Units, com a catedràtic de Ciències Polítiques. Ha publicat més d'un centenar de llibres, entre ells dos volums de les seves memòries, narrades en tercera persona. Aviat publicarà el tercer, *Sisif i el seu temps. III-L'empenyament*. Després d'aquest llibre diu que vol deixar d'escriure. Es lleva de matinada i treballa fins a les deu. Està al corrent de tot gràcies a una parabòlica —ens convida a veure les eleccions franceses en directe— i manté aquell sentit de l'humor satíric, avui tan oblidat. Esbomba, per exemple: "Pujol és una barreja de menestral català i de rector de poble. I com a polític ha tret més, jugant-se-la menys, que no pas el Companys i que el Cambó. Però no hi ha manera que parli de vos a la gent. El Pujol parla de vostè, com un botiguer". A més d'estar a l'aguait de la política actual, té bona memòria i no ha deixat de militar. Per això diu: "Hi ha tanta llegenda sobre la guerra civil, que no es veu el que va passar: Espanya és l'únic punyeter lloc del món que, encara que fos per uns mesos, els obrers van tenir el poder". La pel·lícula de Ken Loach, *Tierra y Libertad*, parla d'aquest moment. És un film en què la política és secundària. Tanmateix, ha desencadenat una viva polèmica política en què han intervingut personatges com Santiago Carrillo, Teresa Pàmies o Josep M. Solé i Sabaté. Víctor Alba també hi diu la seva.

—L'equip de *Tierra y libertad* em van venir a veure. Portaven el guió. El vam llegir i resulta que hi havia una part de la història que passava a Barcelona. Els vaig portar als llocs que podien encaixar amb el guió. També els vaig presentar Maria Maronelles, vídua del cap de la 29 Divisió (era la del POUM), i Joan Rocabert, que era el cap d'informació de la divisió. Tots dos van seguir ben de prop el rodatge; jo no

**Víctor Alba
(Barcelona, 1916),
periodista,
escriptor,
membre del
POUM des
del 1932.
Aquest
poumista
compromès
i combatiu, parla
de la darrera
pel·lícula
de Ken Loach,
'Tierra y libertad'.**

més els vaig fer una sèrie d'observacions sobre el guió. Recordo que els vaig dir: "Bé, jo us faré, però no sóc cap esquirol i, per tant, m'haureu de pagar, ni que siguin deu peles".

—*Quan vau veure la pel·lícula?*

—El dia de l'estrena a Barcelona.

—*Què us va semblar?*

—Em va semblar una bona pel·lícula de guerra. De la nostra guerra. Jo, com a periodista, vaig anar al front diverses vegades, coneixia la divisió... Des d'un punt de vista de fidelitat, és una pel·lícula que s'hauria pogut fer sobre el terreny i l'època. Fins i tot els estats d'esperit, les tensions, les ganes de tocar el cul de les noies..., és molt tal com era. La pel·lícula, al marge de dues o tres discussions, no és política. Si no en sabéssim els antecedents, podríem dir que és feta per anarquistes o altra gent.

—*Una de les escenes fortes de la pel·lícula és la discussió sobre la col·lectivització de la terra. Es donava en els termes que presenta el film de Loach?*

—Era així, amb una mica més de coacció.

—*Coacció en quin sentit?*

—En el sentit que els pagesos ja sabien qui tenia les armes i qui tenia el poder.

—*Per tant, el pagès no era tan innocent?*

—La discussió és real, però... Mira, si els feixistes havien manat al poble, encara que només fos unes hores, la gent hi estava molt en contra, i col·lectivitzar les terres era una decisió fàcil de prendre. Si els feixistes no havien ocupat el poble, aleshores el pagès tenia més reticències.

—*El pagès en el moment que arribaven les milícies no pensava: "I si aquests no guanyen la guerra"?*

—No crec que pensés en aquests termes. El que podia pensar era: "I si aquests es tornen uns altres amos"?

—*Com a periodista, en vau viure mai cap, d'aquestes assemblees?*

—No. El que vaig viure més de prop van ser les col·lectivitzacions industrials, que són completament diferents. No és veritat que els sindicats col·lectivitzessin les indústries. Les coses van anar així: molts patrons van fotre el camp d'un dia per l'altre. Això passava dilluns, 20 de juliol, i dissabte s'havia de pagar la setmanada. Com que el patró no hi era, els obrers de cada empresa es van reunir per decidir què carai feien. Pensa que teníem al darrere un segle

d'ateneus llibertaris, d'ateneus populars, de propaganda... Els obrers tenien ganes de ser amos. No sabien com, ni de quina manera, però hi havia la psicosis de dir: "Jo penco i ell es fot els diners", i quan el senyor que es fot els diners no hi és i no paga la setmanada, doncs els obrers es queden la fàbrica. Els sindicats es van trobar que hi havia bastantes fàbriques controlades pels obrers, i no va ser fins al cap de tres mesos, a l'octubre, quan la Generalitat va dictar el decret de col·lectivització.

—*I al camp?*

—Va ser completament diferent. Cada poble —on no hi havia milícies— prenia les seves pròpies determinacions. A Puigcerdà hi havia el Cojo de Málaga, amb uns quants de la CNT, que ho va col·lectivitzar tot; a Bellver de Cerdanya, en canvi, que era del POUM, els pagesos van decidir de crear una mena de col·lectivitat-cooperativa. En aquell moment els ajuntaments ja no pintaven res —ni a Barcelona ni enlloc—, i cada poble va adoptar la seva manera de resoldre els problemes, sense seguir un programa preestablert. Els anarquistes en tenien un que havien elaborat al Congrés de Saragossa de l'any 35. Però les coses no van passar, gens ni mica, com preveia aquell programa. Les decisions van ser absolutament pragmàtiques, condicionades, evidentment, per la ideologia dels capitans manaires locals. Encara que les coses no eren com volien que fossin, sinó com ells es pensaven que podrien ajudar a fer que fossin.

—*En la història de Loach és evident la dificultat que arribessin les armes al front...*

—Per l'octubre van començar a arribar armes. Però venien de Rússia i anaven totes on els russos volien. Al front d'Aragó, no n'hi arribaven; les nostres eren armes de contraban o armes tretes de les casernes de Sant Andreu, de les Drassanes...

—*Quan es fa evident la polarització de les esquerres?*

—Es fa evident en el moment que envien l'or i les divises del Banc d'Espanya a l'URSS. Això és una de les coses que la gent no veu: el Franco va rebre armes d'Alemanya i d'Itàlia a crèdit, per valor d'uns cinc-cents milions de pessetes or. La República va enviar una mica més d'aquesta quantitat per endavant i vam rebre la meitat d'armament. L'artilleria, els tancs, l'aviació... eren en proporcions d'un a quatre, un a cinc, un a deu. A més de les armes, és clar que havíem de pagar les "lleties"; però, tantes "lleties", tampoc no en van enviar, eh!

Els feixistes tenien superioritat militar, superioritat tècnica, d'armament, d'organització... Ells sabien fer la guerra. Nosaltres no teníem res: quatre sergents, quatre que havien estat *quintos* i alguns que venien de fora. Per això la nostra tesi era que tota aquesta superioritat

**UN FILM ON HI HA
POCA POLÍTICA**

CARME PUERTOLAS

“A la pel·lícula hi ha exactament el que la gent del front i tots aquells qui no eren dirigents polítics ni escrivien en diaris ni tan sols els llegien, sabien i sentien i vivien. Els milicians de la pel·lícula reaccionen com els milicians de veritat.”

s'havia de suplir amb entusiasme, amb esperit de sacrifici. Però havies de donar a la gent alguna cosa a defensar; per això nosaltres parlàvem de revolució. No podíem defensar la República, perquè havia estat bastant repressiva, sobretot amb la CNT, que era la gran força. A més, per la gent la República era el sistema que havia permès que vingués la guerra. Per això hi ha una cosa que cal que quedi ben clara: la CNT i el POUM no dèiem “primer cal fer la revolució”, sinó que defensàvem que per guanyar la guerra calia fer la revolució. I els comunistes ens presentaven com aquells qui volíem fer la revolució sense preocupar-nos de guanyar la guerra. Això és absurd, perquè, si perdíem la guerra, no hi havia revolució.

—*Tal com heu dit abans, la política queda al marge del film, que, sobretot, explica vivències humanes. No és una pel·lícula política ni feta des de la trona. Però, en canvi, a partir de Tierra y libertad s'ha desencadenat una polèmica que és, sobretot, política. Per exemple, l'historiador Josep M. Solé Sabaté va declarar a EL TEMPS: “Aquesta pel·lícula és el millor favor que podien fer al règim franquista: beneficia la sensació de guerra interior dins el bàndol republicà”.*

—No és una sensació, és la veritat. Ara, dir, com molta gent ha dit, que vam perdre la guerra perquè estàvem dividits, és dir una animalada. La guerra era perduda des del moment que va començar. Nosaltres ens fèiem il·lusions, però, la guerra, la vam perdre en el moment que els francesos i els anglesos no ens donen suport, fan el comitè de no-intervenció i els russos s'hi adhereixen.

—*Solé Sabaté també diu: “Tot el missatge revolucionari creatiu, i fins i tot contradictori, que hi havia al si dels qui lluitaven en favor de la República, fins i tot dins l'estalinisme, es dissol a la pel·lícula”.*

—Els joves que veuen la pel·lícula hi responen bé i s'adonen que, d'això, no en sabien res. Bé, per què aquesta reacció? Perquè a la pel·lícula hi ha exactament allò que la gent del front i tots aquells qui no eren dirigents polítics ni escrivien en diaris ni tan sols en llegien, sabien i sentien i vivien. Els milicians de la pel·lícula reaccionen com els milicians de veritat. I el senyor Solé Sabaté no crec que hi anés al front, oi?, perquè encara no havia nascut.

—*I afirma: “Orwell no va entendre els Fets de Maig del 37. Per no saber, no sabia ni que es parlava català a Catalunya”.*

—El llibre de George Orwell és un crit d'indignació; de fet és un reportatge polític. Quan Orwell va arribar a Barcelona, l'Associació de Periodistes em va encarregar que el passés per Barcelona durant quaranta-vuit hores. I puc assegurar que, quan jo el vaig deixar,

sabia perfectament que aquí es parlava català.

Però totes aquestes crítiques... Us heu fixat que molts comentaris, que no són fets per crítics cinematogràfics, es fiquen amb la pel·lícula des d'aquest punt de vista? Tinc la sensació que intenten de desprestigiar-la, perquè la gent no faci cas del que la pel·lícula vol dir. Mateu el missatger, que així la gent no farà cas del missatge.

—*I de les declaracions de Santiago Carrillo, què en penseu?*

—Mira, el Carrillo és aquell senyor que quan li parles del Nin diu: "Fué un error". De manera que, segons el Carrillo, al Nin, li havien deixat una pela de plàtan, va relliscar i es va trencar el cap. I van fer l'error de deixar caure una pela de plàtan. Doncs, no, va ser un crim i s'ha acabat! Jo recordo el Carrillo quan l'any 34-35 venia a Barcelona per convèncer el Maurín perquè entréssim al Partit Socialista. Després el van invitar a Moscou i va tornar convertit. I d'acord amb el Claudín, que llavors estava a les Joventuts Comunistes, van fusionar totes dues Joventuts i van formar la Joventut Socialista Unificada, que de fet es va convertir en les Joventuts del Partit Comunista. Carrillo va robar les Joventuts a Largo Caballero.

—*I vos, un home del POUM, engarjolat, que ha patit, que ha vist morir molts companys...*

—La repressió no és el problema. Quan ets militant, la repressió és part del joc. Si haguéssim guanyat la guerra, hauríem liquidat els comunistes en quinze dies. Això que es diu, que els comunistes s'haurien apoderat del govern, no res. El gruix de l'exèrcit de la República no estava en mans dels comunistes. I la gent n'estava tipa, el Companys també, tothom. Perquè ho controlaven tot. Ja no era una qüestió d'ideologia, era simplement "els senyors que manen i que empenyen".

—*La part de la pel·lícula que narra els Fets de Maig és ben resolta?*

—Sí. A més a més, hi ha una cosa dels Fets de Maig que la gent oblidava: el PSUC no va sortir. Era la guàrdia d'assalt enfront de la CNT, i en el fons no anava amb gaire mala llet. Per mi aquest episodi va ser un gran error. Companys es va oblidar d'un fet —se'n va oblidar sempre—, i és que els deu primers mesos de la guerra són el període en què Catalunya té més prerrogatives d'estat: teníem l'exèrcit, el comerç exterior, controlàvem la banca, de fet gairebé teníem ambaixadors... No és que la CNT se sentís catalanista, és que per interès de les indústries col·lectivitzades tot això era necessari. I després es va anar perdent.

—*Com es va desfer el front d'Aragó? Va ser tal com mostra la pel·lícula?*

—Quan van arribar els del Líster ja havien dissolt la 29 Divisió. El final va ser, en realitat, més burocràtic: van dissoldre la divisió, van

CONTRA ELS COMUNISTES

"L'evolució dels pumistes després de la guerra no és una evolució col·lectiva. Si no ens haguessin calumniat el POUM ja hauria passat a la història, fins i tot per a nosaltres. Els comunistes ens han donat deu ratlles de nota a peu de pàgina en la història del segle XX."

enviar els caps a diversos llocs, els membres de la divisió a les caixes de reclutament i els van dispersar.

—*Van fer força presoners, tanmateix.*

—Al front en van detenir molts. El que ha fet Loach en aquesta escena és de concentrar una sèrie de fets dispersos en un acte simbòlic.

—*En les vostres memòries, quan expliqueu aquesta època, hi traspua molta ironia. Hi falta, potser, un punt d'ironia, a la pel·lícula?*

—Queda una mica sentimental. En la vida real hi havia més conya. En tot cas, la ironia, l'hi hauria d'haver posada en Loach, però ell no podia ser irònic, perquè la seva formació és trotskista, encara que després sembla que se'n va separar.

Però el trotskisme, com l'estalinisme, és religiós. Malgrat que ara hagi perdut una mica de fe, encara li'n queda.

—*El punt de vista narratiu que pren el film ha estat adoptat alguna altra vegada pel cinema?*

—Jo no ho recordo. Potser és això el que atreu la gent. I a mi, m'agrada molt, perquè sóc vell i perquè ens reivindiquen. Es diu que no érem feixistes. Abans deia que la repressió era part del joc. Però el que no era part del joc és que uns senyors que se suposa que estan al costat teu, tirant contra el mateix fulano, et diguin que tu ets dels altres. Si el centenar de pumistes que quedem encara ara ens reunim i publiquem llibres (com ara *El proces del POUM* i *L'aventura del militant*), no és perquè ens van perseguir, sinó perquè ens van calumniar. L'evolució dels pumistes després de la guerra no és una evolució col·lectiva. Si no ens haguessin calumniat, el POUM ja hauria passat a la història, fins i tot per a nosaltres. Els comunistes ens han donat deu ratlles de nota a peu de pàgina en la història del segle XX.

—*Hi ha una altra etiqueta que encara preval i és la de tractar-vos de trotskistes.*

—L'enorme eficàcia de la propaganda comunista... El Bloc Obrer i Camperol es va separar de la Internacional perquè no volia seguir les ordres de Stalin. El Nin es va separar de Trotski perquè no volia seguir les seves ordres. Doncs, per quins set sous el POUM havia de seguir les ordres de Trotski o de Stalin? La raó d'existir és que no volíem que ens donessin ordres. Que ens diguessin trotskistes era de les coses que ens empenyava més, perquè no ho érem i perquè, d'aquesta manera, ens preniem la identitat.

—*Queda clar a la pel·lícula que no éreu trotskistes?*

—Em sembla que aquesta paraula hi apareix un sol cop en tota la pel·lícula. **Ramon Barnils**
Joan de Sagarra / Montserrat Serra